

Karol Godula

dobitny przykład Ślązaka, który rozpoczął działalność bez koneksji i kapitału a zakończył jako wielki przemysłowiec i właściciel ziemsk. Źródłem dorobku życiowego i sławy były głównie potencjał intelektualny oraz pracowitość. Dostrzegał potrzeby swoich pracowników i poprawiał ich standard życiowy, chociażby poprzez budownictwo mieszkaniowe. Majątek szacowany na 2 miliony talarów potwierdza wielkość Jego dokonań

Ślónzôk Karol Godula...

Ojgyn

8 grudnia 2013r

Nó, tóz mómy juź tyn grudziyń gryfniście napoczniynty. Śleciała nóm wartko berkmonowskô Barbórka, nawiydziół nôs (a można i niy) świynty Mikołôj, i terôzki nic, ino sie nóm trza ku Godóm rychtować, forantować jôdło, sznupać za gyszynkóma dlô cõtkej familiji, medikować kaj tyż to jesce pójńdzie borgnóć pôra złocioków, coby na wszyjsko przy tych Godach nastykło. Jedne, co jes przy takij przileżitości dobre, to to, iże jakosik mynij ło polityce i politykerach medikujemy; ano wisi ci nóm ta polityka na puklu jak kilo kitu na zicherce. I beztóz tyż kciôtach dzisiej położprawiać blank ło czysik inkszym, niżli zawdy we niydziała.

Wiyecie, durch i jednym ciyngiyem roztomajte móndroki eklerujóm mi, iże na isto wszyjsko, co sam na naszym Górnym Ślónsku (niy Wyrchnim, ino niy Wyrchnim!) jes dobrego, to na zicher musi być miymiecke. Ja, jô miarkuja, iże rubo bez dwiesta lôt tymu nazôd napoczła sie sam u nôs łozwijać industrijô, napoczli stôwiać gruby, werki i co tam jesce, a wiyńkszócióm robiyli to cudze, blank niy nasze ludzie. Teda, co mieli my tyż i naszych, rodnych Ślónzôków, kierzi do tego swoje dociepli. Procnoby bóło mi wyrachować wszyjskich, ale ło jednym kciôtbych sam terôzki ździebko położprawiać. Idzie mi ło tego – jak go wtynczôs mianowali – „króla cingu, wónglô i żelazła”, Karola Godule (Karl Godulla, Carolus Godulla), ftorego mianowali tyż jesce łozkliwce: „Dziobłym ze Rudy”, a kierego terôzki dziepiyro mocka ludzi, i to na isto dobrze, spóminô.

Urodziół sie Karol Godula we Makoszowach ze łojca Józefa Goduli i mamulki Franciszki, cery Antka Hanika ze Wieszowy – 8 listopada 1781 r. (śleciało ci juź 232 lata łod tego czasu). Ból ci łón gniozdurkym (miôt ci trzi szwestry). Kejsik łozprawiali ci ło niym powiarki, bojczyli ło mrócznych i lichych, usmolónych warónkach, we jakich miôt ci łón dorôstać, ło biydzie we jejigo familiji. A niy bóła to tak do łostatka prôwda, bo przecamć jęgo łojciec ból ważnych fesztrym

we makoszowskich lasach baróna Jana Ziemięckiego, a ku temu jeszcze zabranym haryndziórzym srogachnych włóści ritterskich, i poradził się dorobić blank niy maluśkij iścizny; poradził tón zagwarantjyrować cõtkej familiji słószne warónki egzystyncyji, żywobyciô.

Zatym, kej już ukóńczót kszótócyńi, mody Karlik napocznót robota za myśliwca, za jyjgra we grófskich lasach. Sprawowót ku tymu piycza nad włóścióma grofa Karla Franca Ballestrema we Pławniowicach. Bót na isto łostrzy dlô wszyjskich. Bezmać nónkôt, sekiyrowót tamesznych bambrów, kierzi porzónđ próbowali habić drywno ze lasa, a i tyż rapsów, kierzi tyż jeszcze bezprôwnie góniyli dzike zwiryżńcia. I kiej już te pampónie mieli go pôtńô rzić, uzdali ci tóne, coby się na niym łodpôlić i rózczasu na łodwieczorz napadli go we lesie. Porwali się na niygo, nadrzistali mu i festelnie poharatanego hangli na stromie. Bóby tón na zicher kipnót, kiejby niy ludzie, co szli na drugi dziyń ku kościołowi, a ftorzi go uwidzieli, syjmli ze stroma i zakludziyli do miasta. Tam ci go retli, ale już do łostatka życiô łostót niy poradóm, kalykóm – niy miôt swojigo chopskigo insztrumyntu, szkuldykót na jedna szłapa, lewô rynka miôt już terôzki na zawdy zabidowanô i uniyruchońiônô. Zwerkslowała ci mu się tyż we cõtkości nôtura – stót ci się łodludkym, chróniôt się łod ludzi i bót bez łostatka zachmulóny.

Jakech spómniôt, mocka ło tym cowieku berali roztomajtych powiarek, bôjczyli i szło by sam bez pôra godzin ło tym łozprawiać. Ale mie nôjbarzij terôzki sam sztimuje gyszichta, kierô łopisôwót Peter Karl Szczepanek we swojij móndryj ksióńżce: „*Górny Śląsk w barwach czasu*”.

Wiyecie, to się dziôło we 1831 roku. Już we październiku śleciôt piyrszy śniyg i napoczli się piyrsze zimniska. Ludzie marzli stopierónsko, bo bali i te, co bakali u tego „króla cingu” dostôwali za te swoji gnypiyńi przy fedrowaniu rudy cingu i její szmelcowaniu blank maluśko pijyndzy, iże niy zawdy nastykło na wónge.

We chałupie tego wywołanego „dziobła ze Rudy”, chocia to już bóło niyskoro na łodwieczorz, pólóła się ino jedna świycka (kupióno za 2 grosze u takigo Żyda Posenera). Chocia bót tón takim „Oberamtmanym” i miôt na isto łogrómnuce bogajstwo ze zómkym we Szómbiyrkach, miyszkiót ci łosamotnióny we wsiowyj chałupce ze słómiannym dachym. Bót pónym tysiônca arbajterów i byamtrów, kierzi gnypiyli we jejigo grubach i werkach, i wymôgót, coby wszyjske jego

ludzie byli take, jak łón sóm, znacy sie arbajtne, szporobliwe, górlive, ućciwe, chyndoge i coby tyż blank, niy śtępali gorzôty. Za tela narôz? Można... >>>>

Rółczasu we listopadzie 1831 roka na rynku we Katowicach pokôzała ci sie srogoszô niźli zawdy ilość pruskich szandarów we tych swoich pikelhaubach. Niy przikludziyli sie sam dyc żysz we wrógich zamiarach ku ludzióm ze tego miasta. Łobstawiyli łóni ino dziwokô jak na Katowice hurma wele śtyrystuch ludzi, kierzi łónskij nocy przekróczyli niylygalnie Przemsza, ftorô bóła tóm granicóm miyndzy Prusóma a ruskim imperyjóm Mikołôja I. We tulumie bóło tyż ci mocka babów i dziecek. Nôjwiyncyj ale bóło chopów we móndurach ze Ksiynstwa Warszawskiego. Te wafynroki skazywali na to, iże przeszli łóne wojynny szlacht, zmôganie, proco, chudoba i mocka mordyrki. Chocia to juź bóła festnô zima, na łoblyczu tych wojôków szło ujzdrzić sage place, a jejich gymbulki byli pôłne niychaniô i ze łoczekowanym zazyrali na wyrośniónygo chopa, kiery we asiście grofa Donnersmarcka, inżyniyra Baildona, birgemajstra Katowic i ku tymu oficjyra szandarów – żywo gestykuljyrowôł.

Ból to Fryderyk Grundmann, ze polecyniô króla Prus, inszpektor Katowic – bez wszyjskich mianowany Amtmannym. Tyn istny we ciyptych i przocielskich słóweckach łobiecôt przybytnim, tym rajzyndróm hilfa i łopyka łod włôdz miasta i króla Prus. Wrółz tyż łobiecôt, iże zôdyn śnich niy bydzie łoddany we carske grace, co te flichtingi przijni ze wyrażnióm ulgóm i zadowolninyim.

Pôra babów cisło sie ku Grundmannowi, coby go po ryncach kusikować, ale łón niy dôł zwóli na to. Zatym zwróciół sie ku miyszkańcóm miasta, coby przijimali na jakisik czôs łónych przibycinów do swoich chałupów – łosobliwie baby i dziecka. Juzaś tych, kierym potrza bóło dochtora, skiyrowôł do tamesznego lazarytu. Chnetki tyż cółki rynek łopustoszôł.

Po pôruch dnioszkach, we rómach łobrychtowaniô tyj zachy, zatrudniół mocka tych przybytnich chopów, powstańców listopadowych we Królewskij Hucie we Chorzowie, we Hucie Laura we Siymianowicach i we nowym werku inżyniyra Baildona we Katowicach. Łod zarôzka tyż dali tym przibycinóm i jejich familijóm pomiyszkania i deczko pijyndzy na zagospodarzyni. Ze resztu Grundmann poskłodôł dwie kolóny i do kupy ze papiórami skiyrowôł jich do Karola Goduli we Rudzie i do Franciszka Wincklera we Miechowicach.

Kôždyj tyż ale kolónie przidziylól byamtra ze Urzyndu Górniczygo we Tarnowskich Górach jako lajtera. Franciszek Winckler przijón przibycinów ze wschodu ze łozewrzitymi ryncami. Festelnie mu bóło potrza arbajterów we nowyj grubie rudy cingu we Miychowicach, a i tyż do roboty przy stawiyniu gruby wónglô „Prusy” (terôzki „Miechowice”). Napocznól tyż stôwiać zidlóng i lazaryt dlô arbajterów we Bobrku. Tóz tyż jesce tego samygo dnioszka Polôki, powstańce listopadowe znodli ciepłô eka do miyszkaniô i dobrô roboty.

Deczko gorzij podarziło sie kolóniy przidziylónyj do inszpektora Goduli we Rudzie. Niy bez twógi gawcyli przibytnie na łowiónô dziobelskóm tajymnicóm drzewniannô chałupa ze ftoryj lada mómynt miôł wylazować tyn jejich prziszły prôcodôwca Karol Godula, ło ftorym bez drôga mógli sie tyż nasuchać mocka roztomajtych dziwokich i łosobliwych gyszichtów. Gôdało sie wtynczôs, że to dziobły smycóm Goduli talary we miechach. A wziyno sie to można ze tego, że Godula miôł we tyj swojij drzewniannyj chałupie take laboratoryjóm, we kierym bajstlowól roztomajte chymiczne doświadczeniô. Niyprocno jes sie wystawić, co tyż ci medikowali ludzie we tamtych czasach, kierzy we łoknach poradziyli uwidzieć łosobliwe blyskanie i dziwny smónd, ftory unosiól sie ze kómina.

Byamter ze Urzyndu Górniczygo ze Tarnowskich Gór, chocia już dobrze znól „króla cingu”, niy bez strachu wlôz do tyj „diosij chałpy” i bez słówecka dól Goduli szrift łod Grundmanna. Wiedziól przeca gynał, że Godula niy miôł rôd bali i słówecek powitaniô, kiere miyniól jako nadbytnie, kierych potrza mu bóło jak stare wertiko.

– Grundmann niy mô sam nic do gôdaniô, ale jego laufrów moga łobejzdrzić – pedziól do byamtra, kiej ino przeczytôł szrift łod Grundmanna.

Tym, ftorzi niy poradziyli sie doczkać na niygo, ukôzała sie póstać rósłtygo chopa, starego wele 50 lôt, łobleczónego blank na czôrno. Lewô zajta jejigo ciała wydôwała sie być zesztajfniatô, kalukôł sie i gestykuljyrówól ino prawóm rynkóm. Na gowie miôł czôrny hut ze szyrokóm krympóm, ftorô chnet blank zakrywała lewô zajta fresy. Takim pozornym weźrokym prawego łoka zaziyról Godula na przibycinów, kierym miôł dać roboty i chlyb. Na widok starganych, łoztyrchanych polskich móndurów, pedziól Godula ku byamtrowi:

– A cóż to takigo? To sóm jakiesik niydobitki ze Wojny Siydmiołytnij?

– Niy! – łodrzyknół byamter. – To „bojownicy o wolność przeciwko despotyzmowi carskiemu”! Króm tego, panoczku Godula, pewnikiy m słyszeliście ło walkach po tamtyj zajcie Przemszy, prôwda?

– Ino bez patósu, bez lecy jakij wznióśłósci, panoczki! – rzyknół to Godula zachrapociałym głósym. – Ze wolnościóm bywô roztomajcie i niy móm rôd lecy jakich szlóndrôków i szurziciyli uzdanygo, urzóndzónygo gynał porzóndku państwowygo. >>>>

Prziznać ale potrza, co pod żadnym, łobmierzłym wyglóndym bióło dobre i lutościwe, miyłósiyrne serce. Do dziecek, chudobnych i bezbrónnych, miôł ci łón łosobliwô słabóść. Tóz tyż rzyknół ku zebrany m:

– Łobocza, co sómeście we wercie. Tukej rachuje sie robota i ino robota. Tukej zgnyluchów, śmierdzirobotków, łozyroków i naprańców wyciepuja w te pyndy i po gibku. Ordnung muß sein! Biera wôs dó mie do roboty!

Łobyrtnół sie i wydôł swoim byamtróm pasowne auftragi skuli zakwatyrówaniô i roboty dlô tych polskich przibusiów.

Polske uczystniki Powstaniô Listopadowygo na zawdy już przijyni sie samtukej na Ślónsku, a jejich potómki do dzisiôj żyjóm i robióm we wsiach i we miastach tego naszymy Górnygo Ślónska; do dzisiôj sóm już na zicher... Ślónzokóma.

Niy bół ci Karol Godula nigdy żyniaty, niy miôł tyż swoich dziecek ani lecy jakij familiji. Niyftore gôdali, iże ksiynżoszki kcieli, coby kościołowi zapisôł swoja iścizna, swoji bogajstwo. Ale Karol Godula, tyn „dzioboł ze Rudy”, niy zapisôł nic kościołowi, ani tyż familiji Ballestrema. Małowiela dôł swoim byamtróm i suźbie, wiela tyż erbnół zarzónzca Gemander. To ci ale bóła ino maluškô tajla jejigo iścizny. Cółki reszt, wszyjske ziymie, werki i gruby zapisôł Joannie Gryszczyk, cerze swojigo suzóncygo ze Rudy, ftorô wtynczôs bóła ci kielanôście lôt starô. Już jako majorytnô, łozymnôstolytniô frela przijyna se miano Joanna Gryszczyk von Schomberg Godula. Zatym wydała sie za byamtra królewskygo grofa Jana Ulricha von Schaffgotscha.

Ło Karolu Goduli łozprawiali ludzie mocka roztomajtych gyszichtów, mocka prôwdy i cygaństwa. Rółczasu ludzie bôjczyli, iże tyn „dzioboł ze Rudy”, już jako fest zabrany, pijynżny gywerber i fabrikant, czekół we Rudzie Ślónskij na przijazd króla pruskygo Fryderyka Wilhelma IV Hohenzollerna. Sprawca

jednakowóz łosmolót, miôt za ajnfach jejigo góscina i niy kôzôt zastawić, wyhaltować cuga we Chebziu. Łozkokocóny Godula pogzuł ku chałpie, łozsuł po cółkij izbie talary na kierych bół wyrzezany łobrôzek króla, i deptôt pó nich uwziyńcie. Po tych klepokach deptali tyż i jejigo byamtry, kiere podlazowali ku jego szrajbtiszowi.

No, ale... Karola Godule, jak sie pokôzało, czekała podobnô śmiyrc, jak jejigo łojców i rodzyństwo. Kajsik we 1848 roku wypraskła ci na naszym Górnym Ślónsku epidymjô, mór łod cholery. Karol Godula kciôt ci sie łód tyj cholery uchować, i wykludziót sie ze swojij chałpy we Rudzie do Wrocławiu. Pokôzało sie ale, iże już ci go chyciół tyn morowy luft, i te cółke śmiatanie na nic sie niy zdało. Umar ci 6 lipca (we wtorek) we Wrocławiu, we hotyłu „Pod złotóm gańsióm”. Pochowany bół ale niyskorzij przy kościele we Szómbiyrkach.

I tak już blank na łostatek kciôttech sam dopedzieć jedne: musimy sie, moje Wy roztomyłte, diosecko uwijać, coby jesce wysuchać łozprôwek, gôdek i przypowiyści ludzi zwiykowanych podwiyl łóni je niy przepómnom, podwiyl bydóm sie te stare ludzie gańbić skuli nôs, i podwiyl jesce jejich dziywiczô poezyjô, zgańbowanô swojóm sagościóm, zakutô sie we forchangu, nikiem Yjwa wyżyniyntô ze rajy. I, coby niy gôdali łó nôs inksi, iże „... po puklatyj polskij dródze rozum poszôt w sinô dal!”

Bo, tyż kiejsik mi tuplikowali móndre, samtyjsze ludzie, co mómy sie z czego radować. Bo my Ślónzôki yntlich już ze klynczków wstanyli, stojmy sztram, ino cosik sie zdô, iże jesce musimy sie... wyprościć! Coby niy bóło nikiem za staryj Polski: rzykej i arbajtuj, a... pukel ci sóm urośnie! Prôwda?

Nó, i to by można stykło na dzisiej a berôt, spóminôt jak we kôzdô niydziela przy śniadaniu
Ojgyn z Pnioków

<http://poczta.onet.pl/index.html#Odebrane/552100364/1,d,date,desc,Mails> str 124-129

<http://www.karolgodula.pl/>, http://pl.wikipedia.org/wiki/Karol_Godula,

<http://rudaslaska.naszemiasto.pl/tag/karol-godula-zyciorys.html> i inne